

være oprindelige naturnavne. Det gælder landsbynavne som Ballum, Bjerrum og Hygum, der indeholder ord for bakker og høje, Dalum og Sigum, der betegner sænkninger, og selv et gammelt herredsnavn som Fleskum tolkes af et naturnavn (tingstedets navn?), der indeholder ordet \*flæsk »Flig«. Udgangspunktet for denne navnetype er de hyppigt forekommende forbindelser med præpositioner, der tidligere styrede dativ: på, i, ved o. s. v.

Selv om der muligvis vil blive pillet ved enkelte af Kr. Halds sendringer, fx. henførelsen af de enkeltstående sjællandske Husum og Søsuum til dativ pluralis-gruppen, og selv om filologerne vil have et og andet at indvende, fx. mod opfattelsen af endelsen -e (i navne som Højme og torp-navne) som noget fonetisk og ikke som en gammel bøjningsendelse, så vil den elegante afhandlings hovedresultater blive stående urokkede, og man imødeser med meget store forventninger fremtidige behandlinger af andre vigtige navnetyper fra Kristian Halds hånd.

*Christian Lisse.*

### Danmark før Udskiftningen.

*Hugo Matthiessen: Det gamle Land. Gyldendal, 1942.*

Hugo Matthiessen, der i en aarrække har arbejdet med jysk stof (»Hærvejen«, »Viborg Veje«, »Limfjorden« og »Den sorte Jyde«) har i sin sidste bog »Det gamle Land« gjort Sjælland til centrum for sine studier. Bogen har den meget betegnende undertitel: »Billede fra Tiden før Udskiftningen«, netop i opridsning af *billedet* har forfatteren sin styrke, det er gjort med utallige smaa minutiose penselstrøg. Træk efter træk er hentet fra en vidtstrakt læsning. Til 176 ret smaa sider tekst er der 35 tættrykte sider kilder og bevissteder.

Bogen indledes med en beklagelse over, at »det gamle land« mere og mere forsvinder. Brede lige landeveje har afløst de romantiske, men upraktisk bugtede; aær og bække forvandles til kanaler, vand- og vejrmøller har maattet vige for elektriciteten, herregaardenes vidtstrakte marker er stykket ud til husmandsbrug, og skovene er blevet stive og ensformige med øgede mængder af gran paa bogens bekostning. Denne udvikling er begyndt med udskiftningen, da al jord blev gjort nyttig. Over for dette i Hugo Matthiessens øjne saa triste landskab stilles saa det gamle fra før udskiftningen kendetegnet ved modsætning-

gen mellem de forholdsvis begrænsede dyrkede arealer og de store strækninger, der henlæa i naturtilstand, skove og overdrev. I to store afsnit skildres skov og overdrev, begge som faser i det lange kapitel i dansk landskabshistorie, der hedder skovenes ødelæggelse. I overdrevene var denne proces naaet videre frem end i skovene, men der er kun en gradsforskel. Paa overdrevene var der lidt mindre krat, lidt færre overstandere og større lysninger, men begge dele repræsenterer den gamle storskov i forfald; dette var paa udskiftningstiden naaet saa vidt, at en forandring var ubetinget nødvendig.

Ud af de mange enkeltheder vokser billedet af landskabet. Det er lykkedes Hugo Matthiessen at gøre det virkelig anskueligt, og deri ligger bogens største værdi.

Kapitlet: »ager og eng« giver en tilsvarende beskrivelse af den dyrkede jord, der saa væsentlig anderledes ud end dyrket jord i vore dage. Naturligt nok er det særlig den efter moderne begreber upraktiske jordfordeling og den ukyndige og daarlige behandling af jorden og sikring af afgrøderne, der her staar i forgrunden. Det kan dog ikke nægtes, at dette kapitel havde vundet i værdi, om landsbyfællesskabets indre struktur i højere grad havde været sporet bag det ydre billede. Hugo Matthiessen er forsaavidt uskyldig, idet han et sted siger: »Det er ikke Landbrugshistorie som saadan, jeg agter at skrive«. Men det er altsaa for dette kapitels vedkommende sket paa bekostning af den organiske sammenhæng. I et kort slutningskapitel skildres den begyndende landskabsforvandling under udskiftningen.

Hugo Matthiessens bog leder tanken hen paa et maleri af den romantiske skole, f. eks. et af den ældre Skovgaard. Med tætte fine penselstrøg er træk efter træk med den største naturtroskab fæstnet til lærredet. Helheden rummer megen stemning, men ogsaa nogen sentimentalitet. Hermed skal ikke være sagt, at det gamle landskab med de uddøende skove og de store aabne marker ikke har haft meget store skønhedsværdier, men saa almindeligt som det var, har det vel paa den tids mennesker virket ret ensformigt; medens de faa rester, der endnu er tilbage, taler saa stærkt til os, netop fordi vi sjældent i Danmark staar over for et landskab i naturtilstand.

Som tillæg til bogen findes gengivelser af en række smukke tegninger og malerier fra tiden mellem 1750 og 1850, hvor danske kunstnere har skildret det danske land, værdige sidestykker til den samtidige naturpoesi, som Hugo Matthiessen saa yndefuldt har flettet ind i fremstillingen.

*Troels Fink.*